

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADEMIJAS GODA LOCEKLIS

JĀNIS DŪMIŅŠ

30.03.1922.–15.10.2011.

Aizsaulē aizgājis Dirģents — pedagogs, ilggadējs J. Vitola Latvijas Valsts konservatorijas — Latvijas Mūzikas akadēmijas profesors. Vispārējo latviešu dziesmu svētku virsdiriģents: sākot ar desmitajiem (1955) līdz divdesmit otrajiem (1998) Dziesmu svētkiem. Virsdiriģents ne tikai Ogres (ar 1946), bet vairākos citos Latvijas rajonu un novadu svētkos, Skolu jaunatnes dziesmu svētkos, Goda virsdiriģents Rīgas 800 gadu (2001) un divdesmit trešajos (2003), tāpat arī divdesmit ceturtajos (2008) Vispārējos latviešu dziesmu svētkos. Rīgas Latviešu biedrības Mūzikas komisijas loceklis. Teodora Reitera fonda Goda biedrs. Triju Zvaigžņu ordeņa virsnieks (1996). Latvijas Zinātņu akadēmijas Goda loceklis (no 1997).

Žestā virišķīgi vērienīgs un savā muzikalitātē vienmēr dziļi aizrautīgs — tāds koncertpubliku priecēja latviešu profesionālo kordirģentu pirmo pēckara gadu jaunās paaudzes spīdekļis: staltais, melnmataināis skaistulis Jānis Dūmiņš. Ne tikai Rīgā un citās pilsētās, bet arī tālu aiz Latvijas robežām — Austrijā, Azerbaidžanā, Baltkrievijā, Bulgārijā, Čehijā,

Gruzijā, Igaunijā, Krievijā, Lietuvā, Moldāvijā, Polijā, Slovākijā, Somijā, Ukrainā, Vācijā — Maestro cēlis ļaužu priekšā (un vēl arvien apbrīnojamā temperamentā savas 85. dzimšanas dienas koncertā spējis celt!) priekšnesuma suverenitātes spozmē ne tikai latvju kora mākslas daili, bet garajā radošajā mūžā uzkrātās arī pasaules skaņu mākslas vērtības.

Muzikālo vecāku, Rīgas Pāvila baznīcas koristu — tēva, Latvijas Sarkanā Krusta slimnīcas sanitāra, baldonieša Jāņa Dūmiņa (1889–1976) un mātes, skulptietes Monikas Dūmiņas (dzim. Jirgenas, 1899–1951), rosināts, Jānis jau deviņu gadu vecumā apgūst vijoļspēli pie Grīziņkalna mūzikas skolotāja Kārļa Reinfeldta (tas nekas, ka nav slavens, toties ir lēts! — par dēla pirmo muzikālo audzinātāju reiz izteicies tēvs...). Absolvējis Rīgas K. Barona pamatskolu (1936) un Raiņa vidusskolu (1941), Jānis Dūmiņš paralēli mācās mūziku Vīgnera Fonoloģijas institūtā (arī turpinot vijoļspēli jau “augstākā privātstundu pakāpē” — pazīstamā brīvmākslinieka, Latvijas konservatorijas absolventa Kārļa Vestena

klasē). Obligātā klavierspēle nedaudz vēlāk tiek apgūta Rīgas Tautas konservatorijas pedagoga — pianista, komponista, rakstnieka, konservatorijas absolventa brīvmākslinieka Knuta Lesiņa klasē. Starp citu, tur pirmos soļus profesionālā klavierspēlē sper arī topošā vijolnieka mīļotā māšele Monīte — vēlākā Latvijas Valsts konservatorijas prof. Valērija Zosta apdāvinātā audzēkne — pianiste un koncertmeistare Monika Saulīte-Grīva (1927–1973), kurai, tāpat kā vecākiem, ir ārkārtīgi nozīmīga loma brāļa muzikālo gaitu morālajā atbalstā.

Jau mācoties Fonoloģijas institūtā, Jānis uzdrošinās uzņemties kordirigenta pienākumus, sajūsmībā līdzdarbojoties deviņo Vispārējo dziesmu svētku (1938) sagatavošanā kā Baldones amatieru jauktā kora sešpadsmitgadīgs (!) vadītājs... Ar baldoniešiem jauneklis strādā 1936.–1944. g., bet 1940.–1945. g. viņš ir mūzikas skolotājs — dubultkvarteta un kora diriģents Rīgas Raiņa vidusskolā. Intereses astronomijā jauno mūziķi uz pāris gadiem ievilina LU studentu rindās, un kara laikā viņš studē Matemātikas fakultātē. Tomēr mūzikas aicinājums paliek nemainīgs — pirmajā vietā. Tāpēc jau arī Jānis cītīgi turpina vijolspēli Rīgas Tautas konservatorijā — pie Latvijas konservatorijas apdāvinātā absolventa, toreiz jau pazīstamā docenta Jāņa Kalēja. Pēc gada talantīgais mūziķis ir pietiekami sagatavojies, lai 1942. g. pavasarī nokārtotu iestājeksāmenus docenta speciālajā klasē *Vītoliskajā* Latvijas konservatorijā. Pedagoģs 1944. g. rudenī no Latvijas aizbrauc, un jauniņais vijolspēlmanis nokļūst konservatorijas docenta — daudzpieņēdžušā orķestru un kameransambļu mūziķa Aleksandra Arnīša speciālajā klasē, vienlaicīgi arī pats, kopā ar pedagogu, spēlēdams Latvijas Nacionālās operas simfoniskā orķestra pirmo vijolnieku grupā. Bet kreisās rokas pēkšņā slimība — vingrinājumu pārpūles izraisīta, piespiež mainīt profesiju. Ne jau bez sirds-sāpēm Jānis pāriet uz konservatorijā pēckara gadā nodibināto kordirigentu nodaļu, kopā ar vēl pieciem kora mākslas interesentiem neatlaidīgā studiju procesā izaugdams par pirmo

šīs nodaļas absolventu — 1949. g. pavasarī ar uzslavu viņš beidz lieliskā pedagoga Pētera Rības speciālo kordirigēšanas klasi.

Desmito Vispārējo latviešu dziesmu svētku (1948) gatavošanās posmā apdāvināto jaunekli, vēl studentu, ieceļ par Ogres apriņķa virsdiriģentu (vēlāk, 1960. g., viņš ir Tukumā, 1970.–1973. g. Ludzas rajona, bet no 1965. g. līdz pat šī gadsimta sākumam — Tal-sarajona virsdiriģents).

Pusgadu pirms augstākās muzikālās izglītības diploma iegūšanas Jānis Dūmiņš tiek nozīmēts arī par Latvijas PSR Valsts filharmonijas (vēlākā Valsts akadēmiskā kora "Latvija") māksliniecisko vadītāju un galveno diriģentu, šajā prestižajā postenī viņš strādā līdz 1960. g. Atbildīgos pienākumus Rīgā Jānis Dūmiņš spoži apvieno ar papildināšanos N. Rimskā-Korsakova Ļeņingradas Valsts konservatorijas kordirigēšanas aspirantūrā 1951.–1954. g. pasaulslavenā kora mākslas profesora Georgija Dmitrevska speciālajā klasē.

Straujie un lieliskie mākslinieciskie panākumi diriģenta darbībā nodrošina 1955. g. iekļūšanu mūsu kordirigentu toreizējā elitē — divpadsmito Vispārējo latviešu dziesmu svētku virsdiriģenta godā. Blakus jau krietnu autoritāti nostiprinājušajiem Teodoram Kalniņam, Jēkabam Mediņam, Haraldam Mednim un Jānim Ozoliņam arī trīsdesmittrīsgadīgais Jānis Dūmiņš — šajā saimē pats jaunākais — kopā ar Edgaru Tonu ir šo svētku kopkora vadības debitants. Tiesa, virsdiriģenta uguns kristības jauneklis pieredzējis jau 1948. g. 10. un 11. jūlijā, kad viņa rokās ir apmēram divtūkstoš dalībnieku lielais Ogres rajona kopkoris un kad, prasmīgi sadarbojoties ar vietējiem diriģentiem, Jānim Dūmiņam nākas atbildēt par visu desmito dziesmu svētku apjomīgās programmas gatavību klausītāju pārpilnajā Ogres dziesmu svētku laukumā.

Taču 1955. g. 21. un 22. jūlija koncertos jaunatklātajā Mežaparka Lielajā estrādē satraukums izrādās neiedomājami spēcīgs, atbildības nasta mokoši smaga... Varbūt tas tikai mums — aculieciniekiem — Jāņa Dūmiņa

talanta cienītājiem un apjūsmotājiem (tēvam, māsai Monikai, viņas vīram Ojāram Saulītim un viņu mazajai meitiņai Maijai, skatītāju solu rindās sēžot) tā izliekas lielo svētku koncerta pirmajā dienā. Veiksmīgi sniedzis viņam uzticēto svinību ievadījumu — Pētera Barisona un Arvida Skalbes “Dziesmai šodien liela diena” pirmo reizi mūžā tik grandiozā brīvdabas atskaņotāju sastāvā, savos vīrišķīgā žesta grožos pārliecinoši savaldījis krievu mūzikas klasiķa Mihaila Gļinkas populārās “Slavas” kora un orķestra varenās skaņas, Jānis Dūmiņš nākamajā vakarā, abas partitūras atkārtojot, draugu un tuvinieku (arī daudzo Grīziņkalna paziņu) acīm izskatās braši drošs. Gudri zinošs. Lepni pašpārliecināts... Nevienam nav šaubu, ka jauniņā virsdiriģenta atbildīgā debija to laiku mācību vērtējuma sistēmā ir spoži veikta uz pieci ar plusu... Tā arī es pats rakstīju avīzē “Literatūra un Māksla”. Atzinīgi Mežaparka Lielās estrādes atklāšanas koncertus, tai skaitā virsdiriģenta Jāņa Dūmiņa uzstāšanos raksturo arī citi preses izdevumi. Un galvenais — sajūsmināto klausītāju desmiti tūkstoši...

Lasītājam jāzina, ka pēckara gadu Latvijas PSR dziesmu un deju svētku recenzijās, atšķirībā no pirmskara dziesmu svētku periodikas atsauksmēm, kritiski iebildumi netika pieļauti. Tiklab žurnālistiem, kā mūzikas speciālistiem publicistiem par visu dzirdēto un redzēto pieklājās izteikties visaugstākajā ditirambu ekstāzē, turklāt vēl padomiskās ideoloģijas pamatīgā pārsaldinājumā... Ja, piemēram, mana neaizmirstamā talantīgā kolēģe Silvija Stumbre iedomājās dot savu individuāli suverēno skatījumu 20. gs. 60.–70. gadu dziesmu un deju svētku norisēm (kurās reizēm bija arī ne mazums kopkora, orķestra un diriģentu darba nepilnību!), tad viņai šāda veida kritiskām atsauksmēm tiklab “Cīņa” un “Padomju Jauņatne”, kā arī citas tā laika avīzes publikācijas iespējas atteica... To rakstu, atgādinādam — dažkārt Latvijas Komponistu savienībā mājas kārtībā pārrunājām svētku koncertos dzirdētos priekšnesumus, bet es nevaru atcerēties, ka starp bieži vien kritiski asiēm atsevišķu virs-

diriģentu snieguma novērtējumiem vienmēr principiāli prasīgā Silvija Stumbre vai viņai līdzīgi domājoši kolēģi muzikologi nebūtu izcēlušī un apjūsmojuši jaunā Jāņa Dūmiņa stāju. Viņa profesionālo meistarību. Radošā snieguma pievilcību, vīrišķīgi vērienīgā žesta suģestējumu...

Gadi ir gājuši, bet šī, it kā pašas Laimes mātes svētības apveltītā, izskatīgā kora mākslas meistara personība, daudzo latvju muzikālo talantu saimē savu spožumu vēl arvien nav zaudējusi...

Par ko profesors ar sava mūža devumu pelnījis vēl tiklab pētījumus, kā arī jaunu monogrāfiju un paša uzrakstītajos memuāros saskaitļotus pašai dziedīgā darba summējumus? Pirmkārt — par vairāk kā pusgadsimtu ilgo nepārtraukto, nepagurušo ieguldījumu mūsu tautas muzikālās kordziedāšanas iemaņu izkopšanā un attīstīšanā. Apzināsīm amatierdziedātājus kopš Baldones jaunības laikiem. Pārskatīsim profesionālo koristu sastāvus Latvijas akadēmisko vienību rindās. Sanāks tūkstoši Dūmiņiešu! Tie ir virsdiriģenta tiešie un netiešie dziedātmākas bērni.

Otrkārt, pievienosim viņiem profesora speciālās diriģēšanas klases studentus. Ne tikai konservatorijā, bet vēlāk Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskolā. Arī bijušajā Ļeņingradas Valsts konservatorijā, kur aspirantūras pedagoģiskajā praksē bija jaunais diriģents. Un tad vēl viņa pāris gadu darbības laikā Tbilisi — Gruzijas Valsts konservatorijā — latviešu mūziķim atsaucīgajā gruzīnu mūziķu sabiedrībā. Ne jau velti mūsu mūzikas vēsturē Jānis Dūmiņš ir vienīgais, kam piešķirts (1958) Gruzijas PSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka goda nosaukums. Būs vairāki desmiti mums nepazīstamu Dūmiņiešu — cittautu diriģentu, kuru skaitam jāpievieno profesora izaudzinātie, viņa skolai joprojām uzticamie, plaši pazīstamie pašmāju mūziķi — Jevgēnijs Augustinovičs, Kārlis Beinerts, vēl arī citi...!

Paldies par skaistumu un dziesmu!

Oļģerts Grāvītis